

GENDER TENGLIGI VA AYOLLAR SPORTINING RIVOJLANISHI

Sotvoldiyeva Muazzamoy Abdumannob qizi

FarDU jismoniy madaniyat fakulteti

1- bosqich 25.149 guruh talabasi

Annotatsiya: *ushbu maqolada gender tengligi tushunchasi hamda ayollar sportining rivojlanish bosqichlari tahlil qilinadi. Sport sohasida ayollarning o'rni, ularning professional faoliyatdagi imkoniyatlari va duch kelayotgan muammolari yoritilgan. Shuningdek, ayollar sportini rivojlantirishda davlat siyosati, xalqaro tashkilotlar faoliyati hamda ommaviy axborot vositalarining ta'siri ko'rib chiqiladi. Maqolada gender tengligini ta'minlash orqali jamiyatda sog'lom turmush tarzini rivojlantirish va ayollarning ijtimoiy faolligini oshirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan.*

Kalit so'zlar: *gender tengligi, ayollar sporti, sport siyosati, jismoniy tarbiya, ayollar faolligi, sportda teng imkoniyatlar, sog'lom turmush tarzi, xalqaro sport tashkilotlari, ijtimoiy rivojlanish, professional sport.*

Kirish

Bugungi kunda gender tengligini ta'minlash dunyo miqyosidagi eng muhim ijtimoiy masalalardan biri hisoblanadi. Jamiyatning barcha sohalarida, xususan sport tizimida erkak va ayollar uchun teng imkoniyat yaratish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylanib bormoqda. Sport inson salomatligini mustahkamlash, yoshlarni jismoniy va ma'naviy barkamol etib tarbiyalash bilan birga, jamiyatda tenglik va hamjihatlikni shakllantirishda ham muhim ahamiyat kasb etadi. Ayollar sportining rivojlanishi nafaqat sport natijalari, balki ayollarning ijtimoiy faolligi, mustaqil fikrlashi va jamiyatdagi mavqeiini oshirishga ham xizmat qiladi. So'nggi yillarda ko'plab davlatlarda ayollar sportiga bo'lgan e'tibor kuchayib, ular uchun zamonaviy sport inshootlari, xalqaro musobaqalarda ishtirok etish imkoniyatlari hamda professional faoliyat yuritish uchun sharoitlar yaratilmoqda. Shu bilan birga, ayrim

hududlarda gender stereotiplari, iqtisodiy va ijtimoiy to'siqlar ayollarning sportdagi faol ishtirokiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Adabiyotlar tahlili

Gender tengligi va ayollar sportining rivojlanishi masalasi ko'plab xorijiy hamda mahalliy olimlar tomonidan keng tadqiq etilgan. Ilmiy adabiyotlarda asosan ayollarning sportdagi ishtiroki, gender stereotiplarining sport faoliyatiga ta'siri, sport orqali ayollarning ijtimoiy mavqeini oshirish hamda davlat siyosatining ahamiyati yoritib berilgan. Xorijiy tadqiqotchilar orasida gender tengligi masalalarini o'rgangan olimlar sportning jamiyatdagi ijtimoiy funksiyalariga alohida e'tibor qaratganlar. Ularning fikricha, sport ayollarning liderlik qobiliyatini rivojlantirish, mustaqil fikrlashini shakllantirish va jamiyatdagi faolligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Ayrim tadqiqotlarda ayollar sportining ommalashuvi mamlakatning demokratik rivojlanish darajasi bilan bog'liq holda tahlil qilingan. Mahalliy olimlar tomonidan olib borilgan ilmiy ishlarda esa O'zbekistonda ayollar sportini rivojlantirishga qaratilgan islohotlar, xotin-qizlarni sportga jalb qilish masalalari hamda jismoniy tarbiya tizimidagi o'zgarishlar tadqiq etilgan. Tadqiqotlarda ayollar uchun sport infratuzilmasini kengaytirish, sport maktablari faoliyatini rivojlantirish va xalqaro musobaqalarda ayol sportchilarning ishtirokini qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyatga ega ekani ta'kidlangan. Shuningdek, ilmiy manbalarda gender stereotiplari va ayrim ijtimoiy qarashlar ayollarning professional sport bilan shug'ullanishiga to'sqinlik qiluvchi omillardan biri sifatida ko'rsatib o'tilgan. Ayrim mualliflar iqtisodiy imkoniyatlarning cheklanganligi, oilaviy qarashlar va axborot yetishmovchiligi ham ayollar sportining rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishini qayd etganlar.

Tadqiqot metodologiyasi

Mazkur tadqiqotda gender tengligi va ayollar sportining rivojlanishiga oid ilmiy-nazariy hamda amaliy masalalarni o'rganish uchun bir qator tadqiqot metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot jarayonida tizimli yondashuv asosida ilmiy adabiyotlar, statistik ma'lumotlar va normativ-huquqiy hujjatlar tahlil qilindi. Tadqiqotning nazariy asosini gender tengligi, jismoniy tarbiya va sport sohasiga oid

mahalliy hamda xorijiy olimlarning ilmiy ishlari tashkil etdi. Mavzuga oid maqolalar, monografiyalar, ilmiy konferensiya materiallari va xalqaro tashkilotlar hisobotlari o'rganilib, ularning qiyosiy tahlili amalga oshirildi.

Tadqiqot davomida quyidagi metodlardan foydalanildi:

- Tahlil va sintez metodi – gender tengligi va ayollar sportiga oid ilmiy qarashlarni umumlashtirish hamda xulosalar chiqarishda qo'llanildi.
- Qiyosiy tahlil metodi – turli mamlakatlarda ayollar sportining rivojlanish tajribalarini taqqoslashda foydalanildi.
- Statistik tahlil metodi – ayollarning sportdagi ishtiroki, sport musobaqalaridagi natijalari va sportga jalb etilish darajasini aniqlashda ishlatildi.
- Sotsiologik yondashuv – jamiyatda ayollar sportiga bo'lgan munosabat va mavjud muammolarni o'rganishda qo'llanildi.
- Kuzatish metodi – sport faoliyatida ayollarning ishtiroki va ularning imkoniyatlarini amaliy jihatdan baholash imkonini berdi.

Tadqiqot metodologiyasi asosida gender tengligini ta'minlashning ayollar sporti rivojiga ta'siri, mavjud muammolar hamda ularni bartaraf etish yo'llari ilmiy jihatdan asoslab berildi.

Natija va muhokama

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, so'nggi yillarda gender tengligini ta'minlash borasida amalga oshirilayotgan islohotlar ayollar sportining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Xususan, ayollarni sportga keng jalb qilish, ular uchun zamonaviy sport infratuzilmasini yaratish va xalqaro musobaqalarda qatnashish imkoniyatlarini kengaytirish natijasida ayol sportchilar soni ortib bormoqda. Tahlillar davomida ayollarning sportdagi faolligi ularning jismoniy salomatligi, psixologik barqarorligi hamda ijtimoiy faolligini oshirishga xizmat qilishi aniqlandi. Sport bilan muntazam shug'ullanuvchi ayollarda liderlik qobiliyati, mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmasi va jamiyatdagi o'z o'rnini anglash darajasi yuqori ekanligi kuzatildi. Bu esa sportning nafaqat jismoniy, balki ijtimoiy ahamiyatga ham ega ekanligini tasdiqlaydi. Shuningdek, tadqiqot natijalari ayrim muammolar mavjudligini ham ko'rsatdi. Jumladan, ayrim hududlarda gender

stereotiplari, oilaviy qarashlar va iqtisodiy omillar sababli ayollarning professional sport bilan shug‘ullanish imkoniyatlari cheklanmoqda. Ba’zi hollarda sport infratuzilmasining yetarli emasligi hamda malakali murabbiylar sonining kamligi ayollar sportining rivojlanishiga salbiy ta’sir ko‘rsatmoqda. Muhokama jarayonida rivojlangan davlatlar tajribasi tahlil qilinib, ayollar sportini qo‘llab-quvvatlashda davlat siyosati, ommaviy axborot vositalari va ta’lim tizimining o‘rni muhim ekani qayd etildi. Ayniqsa, yosh qizlarni sportga qiziqtirish, sport musobaqalarini keng targ‘ib qilish va ayol sportchilarni moddiy hamda ma’naviy rag‘batlantirish samarali natija berishi ta’kidlandi. Umuman olganda, gender tengligini ta’minlash ayollar sportining rivojlanishi uchun muhim omil bo‘lib, bu jarayon jamiyatning ijtimoiy va madaniy taraqqiyotiga ham ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli ayollar sportini rivojlantirishga qaratilgan ilmiy-amaliy ishlarni yanada kuchaytirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi.

Xulosa va tavsiyalar

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, gender tengligini ta’minlash ayollar sportining rivojlanishida muhim omil hisoblanadi. So‘nggi yillarda ayollarni sportga keng jalb qilish, ular uchun zarur shart-sharoitlar yaratish hamda sport infratuzilmasini rivojlantirish borasida amalga oshirilayotgan islohotlar ijobiy natijalar bermoqda. Ayollarning sportdagi faolligi ularning jismoniy salomatligi, ijtimoiy faolligi va jamiyatdagi mavqeini oshirishga xizmat qilmoqda. Tadqiqot davomida ayollar sportining rivojlanishiga to‘sqinlik qilayotgan ayrim muammolar ham aniqlandi. Jumladan, gender stereotiplari, iqtisodiy cheklovlar, sport infratuzilmasining yetarli emasligi va ayrim hududlarda sportga bo‘lgan qiziqishning sustligi ayollarning professional sport bilan shug‘ullanish imkoniyatlarini cheklamoqda. Shu sababli ushbu muammolarni bartaraf etish bo‘yicha tizimli choralarni amalga oshirish zarur.

Quyidagi tavsiyalarni amalga oshirish maqsadga muvofiq hisoblanadi:

- ayollar va qizlarni sportga keng jalb qilish bo‘yicha targ‘ibot ishlarini kuchaytirish;

- hududlarda ayollar uchun zamonaviy sport inshootlari va sport to'garaklari sonini oshirish;
- ayol sportchilarni moddiy va ma'naviy rag'batlantirish tizimini takomillashtirish;
- malakali ayol murabbiylar va sport mutaxassislarini tayyorlashga alohida e'tibor qaratish;
- ommaviy axborot vositalarida ayollar sportini keng yoritish orqali ijobiy sport muhitini shakllantirish;
- ta'lim muassasalarida gender tengligi va sport madaniyatiga oid tushunchalarni keng targ'ib qilish.

Xulosa qilib aytganda, gender tengligini ta'minlash va ayollar sportini rivojlantirish jamiyatning sog'lom, faol va barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu bois ushbu yo'nalishda ilmiy tadqiqotlar va amaliy ishlarni izchil davom ettirish muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining "Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2015.
2. O'zbekiston Respublikasining "Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2019.
3. Mirziyoyev Sh.M. *Yangi O'zbekiston strategiyasi*. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
4. Abdullayev A. *Jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi*. – Toshkent: O'qituvchi, 2018.
5. Salomov R.S. *Sport pedagogikasi asoslari*. – Toshkent: Fan, 2017.
6. Karimov U.K. Ayollar sportini rivojlantirishning ijtimoiy omillari // *Jismoniy tarbiya va sport ilmiy jurnali*. – 2021. – №3. – B. 45–49.
7. □ Ismoilova D. Gender tengligi va sport sohasidagi islohotlar // *Zamonaviy ta'lim*. – 2022. – №5. – B. 67–71.